

2. Guerrero-Cano, M., Kirby, D., Urbano D. A literature review on entrepreneurial universities: an institutional approach [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.researchgate.net/publication/228657319>. – Дата доступа: 10.02.2022.
3. Экспериментальный проект «Университет 3.0» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bsu.by/investitsionnyy-proekt-modernizatsiya-vysshego-obrazovaniya-respubliki-belarus/universitet-3-0.php>. – Дата доступа: 02.03.2022.
4. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь: стат. сб./Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2020. – 124 с.
5. Moscardini, A., Strachan, R., Vlasova, T. The role of universities in modern society [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://translate.google.by/?hl=ru&tab=wT&sl=en&tl=ru&text>. – Дата доступа: 03.03.2022.

УДК 811.161.3'367.624.3

СЕМАНТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ БЕЛАРУСКІХ ПРЫСЛОЎ'ЯЎ ПРЫЧЫНЫ

М.В. Кудлаш

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»,
(Рэспубліка Беларусь, 230008, г. Гродна, вул. Церашковай, 28, e-mail:
marinakudlash@gmail.com)

Анатацыя. Адным са спосабаў выражэння значэння прычыны ў беларускай мове з'яўляецца выкарыстанне прыслоў'яў з адпаведным значэннем. Не валодаючы колькаснай перавагай, дадзеныя адзінкі ўсё ж занялі сваё месца ў сістэме моўных сродкаў. Прыслоўі дазваляюць у сіціслай форме выражаць значэнне прэдыкатыўнасці разам са значэннем прычыны, надаюць маўленню экспрэсіўнасць і эмацыянальнасць. Ужыванне прыслоў'яў мэты спрыяе большай разнастайнасці маўлення.

Ключавыя словы: прыслоўе, акалічнасныя прыслоўі, семантычная класіфікацыя, семантычная група, значэнне прычыны, прэдыкатыўнасць.

ANALYSIS OF THE USE OF PAREMIAS IN THE TEXTBOOKS IN THE RUSSIAN LANGUAGE AS FOREIGN

M.V. Kudlash

EE "Grodno State Agrarian University" (Republic of Belarus, 230008,
Grodno, 28 Tereshkova St., e-mail: ggau@ggau.by)

Summary. One of the ways to express the meaning of the cause in the Belarusian language is to use adverbs with the appropriate meaning. Not having a quantitative advantage, these units still occupied their place in the system of language tools. Adverbs allow to express in a concise form the meaning of predicative together with the meaning of reason, give speech

expressiveness and emotionality. The use of goal adverbs promotes greater diversity of speech.

Key words: adverb, circumstantial adverbs, semantic classification, semantic group, meaning of reason, predicative.

Паняці прычыны і прычыннасці з’яўляюцца аднымі з важнейшых як у ходзе жыццядзейнасці чалавека, так і ў працэсе філасофскага асэнсавання жыцця ў цэлым і яго праяўленняў у прыватнасці. Прычына ў Тлумачальным слоўніку беларускай мовы трактуецца як “1. З’ява, акалічнасць, якая з’яўляецца падставай чаго-небудзь, выклікае або абумоўлівае другую з’яву. 2. Падстава, зачэпка для якіх-небудзь дзеянняў, учынкаў” [5, с. 500]. Тлумачальны слоўнік С. І. Ожагава дае падобнае азначэнне: “1. З’ява, якая выклікае, абумоўлівае ўзнікненне іншай з’явы. 2. Падстава для якіх-небудзь дзеянняў” [3, с. 603].

Лыбыя абставіны, деянні, працэсы заўсёды з’яўляюцца следствам другіх дзеянняў, абставін, працэсаў і г. д. Прычына існуе толькі ў сувязі са следствам і з мэтай. Звычайна пад прычынай разумеецца факт, а пад следствам – падзея, якая з яго вынікае. З пункту погляду лінгвістыкі прычына існуе не толькі ў мове, але і ў моўнай сістэме [4, с. 55].

Спосабы выражэння семантычнага значэння прычыны могуць быць розныя: лексічныя і граматычныя. У межах граматычных сродкаў выражэння прычыннасці часцей за ўсё выкарыстоўваюцца спалучэнні назоўніка з прыназоўнікам, прыслоўі, дзеясловы, пабочныя канструкцыі, даданыя часткі складаназалежных сказаў.

Сярод акалічнасных прыслоўяў значэнне прычыны выражае зусім нешматлікая іх частка. Этымалагічна большасць з такіх прыслоўяў суадносіцца са спалучэннямі назоўніка з прыназоўнікам. У многіх з іх адпаведна можна выдзельць прыстаўку с- (со-): *сослепу*, *сосмеху*, *спрасонку*, *спрасоння*, *спуду*, *сп’яна* [2]. Семантычнай асаблівасцю прыслоўяў дадзенай групы з’яўляецца размоўны характар і прысутнасць адмоўнай канатацыі: *Баба ўсё матку дакарала, што сослепу замуж выйшла, а матка бабу, што жыла не так, папікала і фінагентам, і райкомаўцамі* (В. Карамазу). Сустрэкаюцца выпадкі ўжывання названых адзінак з прыназоўнікамі, што сведчыць пра песную этымалагічную сувязь з назоўнікам: *А ён спуду, нічога не разабраўшы, будзь дурань, і палез у дупло* (беларуская народная творчасць) – прыслоўе; *Ад спуду Рэната выпусціла з рукі камень* (А. Савіцкі) – спалучэнне назоўніка з прыназоўнікам [1].

Трэба адзначыць, што ў ліку прыслоўяў дадзенай групы большасць – займеннікавыя адзінкі (як і ў рускай мове, дарэчы): *таму*,

чаго, чаго-небудзь, чагось, чагосьці, чаму, чаму-небудзь, чамусь, чамусьці [2].

Займеннікавыя прыслоўі са значэннем прычыны дэрывацыйна адпавядаюць зайіеннікам, сярод якіх можна адзначыць асабовыя (*таму, чаго, чаму*) і неазначальныя (*чаго-небудзь, чагось, чагосьці, чаму-небудзь, чамусь, чамусьці*). УБеларускім N-корпусе назіраюцца прыклады ўжывання прыведзеных адзінак як у ролі прыслоўя, так і займенніка: *Наадварот, калі чаму-небудзь на сходцы не было Зосі, то ён гаварыў шмат горш, як у яе прысутнасці* (Я. Нёманскі) – прыслоўе; *Нібы здаровае дзіця, што працнецца і адразу гатова чаму-небудзьдзівіцца, так і Дануся ўжо не адводзіла вачэй ад кветак* (А. Карпюк) – неазначальны займеннік [1].

Для ўжывання займеннікавых прыслоўяў характэрна пытална-адказавая форма: – *Чаму вы, беларусы, так скоро адракаецеся ад свайго народа?* – *пытаў у мяне калісь-та мой стары вучыцель* (Я. Купала). Часта займеннікавыя прыслоўі выкарыстоўваюцца як злучальныя ці ўказальныя словы ў складаназалежных сказах: – *Чаму?* – *ды таму, знаеце, што гэта гады, апошнія людзі-зладзеі. Яны згубілі нас, заграбілі* (Ц. Гартны) – даданая частка прычыны; *Ні ведаю, чаму людзі выдумалі гэтыкую песню ластавачкі, чаму ім здаецца, што пастух многа есць* (Я. Колас) – даданая дапаўняльная частка; *Рукапіс зборніка не захаваўся, таму даты напісання большасці твораў невядомыя* (Ф. Багушэвіч) – даданая выніковая частка [1].

Прыслоўі прычыны разам з прыслоўямі мэты найбольш яўна перадаюць значэнне сітуацыйнасці. Іменна гэтая асаблівасць і дазваляе лёгкаю замену іх даданымі часткамі складаназалежных сказаў: *А перцу сослену столькі насыпаў, што пляменнічак глынуў, і – да трох злічыць не паспелі – а ён ад Турэйкі ўжо ў Радзькаве быў* (У. Караткевіч) [1].

На аснове аналізу прыкладаў словаўжывання прыслоўяў прычыны ў Беларускай N-корпусе можна адзначыць выпадкі выкарыстання азначаных прыслоўяў з другімі значэннямі, напрыклад, з семантыкай непрадказальнага значэння спосабу дзеяння. *Уткнуўся я ў камбрыгавы боты, спрасоння ні чарта не цягну, чакаю...* (В. Быкаў) – прыслоўе з прадыкатывным значэннем прычыны. *Усю ноч Ірка кідалася спрасоння, блузніла – гарачая, не падступіцца, – і клікала сваіх аленяў* (І. Пташнікаў) – прыслоўе са значэннем спосабу дзеяння. Для параўнання: *Медыкам я зрабіўся паняволі* (П. Пруднікаў) – *Хендога ведаў, што голад не цётка, ён паняволі прымусіць палонных праявіць і знаходліваць, і пранырліваць* (М. Аўрамчык) [1].

Невялікая колькасць прыслоўяў са значэннем прычыны кампенсіруецца ў маўленчай практыцы ўжываннем другіх сродкаў:

назоўнікаў з прыназоўнікамі, даданных частак складаназалежных сказаў: *сп'яна / на п'яныцы / таму што ўчора напіўся* [6, с. 31].

Ужыванне прыслоўяў дазваляе спалучаць значэнне прэдыкатаўнасці са значэннем прычыны, што адначасова служыць большай разнастайнасці маўлення, яго сцісласці, а таксама забяспечвае неабходную экспрэсіўнасць і эмацыянальнасць.

ЛІТАРАТУРА

1. Беларускі N-корпус [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://bnkorus.info/korpus>. – Дата доступу: 30.01.2022.
2. Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя / В. П. Русак [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1135 с.
3. Ожегов, С. И., Шведова, Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., дополненное. – М.: ООО «ИТИ Технологии», 2003. – 944 с.
4. Степанов, Ю. С. Альтернативный мир. Дискурс. Факт и принцип Причинности / Ю.С. Степанов / Язык и наука конца XX века. Сб. статей. – М.: РГГУ, 1995. – С. 55.
5. Глумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / рэдкал.: К. К. Атраховіч (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав.Энцыклапедыі, 1977–1984. – Т. 4 : П – Р / Г. Ф. Вештарт [і інш.]. – 1980. – 768 с.
6. Шуба, П. П. Прыслоўе ў беларускай мове: марфалагічны нарыс / П. П. Шуба. – Мінск : Выд-ва АН БССР, 1962. – 193 с.

УДК 378.147

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУХГАЛТЕРОВ

Н.В. Кулиш, О.Е. Сытник

ФГБОУ ВО «Ставропольский государственный аграрный университет»
(Российская Федерация, 355017, г. Ставрополь, пер. Зоотехнический,
12; e-mail: Kulichn@yandex.ru)

Аннотация. Процесс интеграции образовательных и профессиональных стандартов позволяет сформировать единое образовательное квалификационное пространство в триаде всех участников социально-экономических отношений: государство, система высшего образования и работодатели.

Ключевые слова: образовательные стандарты, профессиональные стандарты, компетенции, умения, навыки.